

EGS-i TALLINNA OSAKONNA LAUALEHT

PÕLVNEMISLUGU

Nr.18

juuni
2000.a.

Sugu ei lahku soosta, võsu ei veere kännusta. (Väike-Maarja)

JUUBEL JÄTKUS VILJANDIS

Viljandi osakonna kavatsusest tähistada Seltsi juubeliaastat ka Viljandis oli juba pikka aega ette teada. Nii toimuski laupäeval 15. aprillil k.a. Viljandi Kultuurikolledžis genealoogialalane teaduskonverents. Lektoreid ja peateemasid oli päevakorras 5.

Lühikeses avaettekandes tutvustas Kalle Gaston Mulgikultuuriinstituuti ning mõningaid sõnu ja väljendeid mulgi keeles.

Seejärel rääkis prof. Tiit Rosenberg Tartu Ülikoolist pikas ettekandes eestlaste väljarännetest. Saime teada, et aastatel 1840-1915 kasvas Euroopast väljaränne järsult. Seda peegeldavad ka Eesti kohta käivad andmed, milledesse on aga lülitatud ka ränne Euroopa piirides. Kui 1858. a. rahvaarvu juures 750 tuh. inimest rändas välja 30 tuhat, ehk 4 % rahvastikust, siis 1897. aastal olid vastavad arvud 880 tuh. ja 120 tuh. ning 1917. aastal 900 tuh. ja 200 tuh. Tutvustamist leidsid ka need väljarände kohad – riigid ning kuidas need muutusid sõltuvuses põhjustest ja väljarände ajast. Lektor tutvustas arvukaid raamatuid, mis seda teemat nii dokumentaalses kui ilukirjanduslikus vormis käsitavad. Väljarännete kohta annavad andmeid ka passiregistrid, milliseid tutvustatakse ajakirja “KLEIO” 1994. a. 10. numbris.

Tunnipikkusel lõunavaheajal võis tutvuda perekond Tafenaude kasutatava sugupuu-uurimise arvutiprogrammiga ning nautida mulgi “rahvustoitu” mulgiputru. Teadmistejanu värskendasid ka viljandlaste poolt pakutud kringel ja kohvi.

Viljandi Kultuurikolledži õppeprorektor Ene Lukka (esines ka Tallinna konverentsil) rääkis pärimustest, põhjalikumalt aga pärimusmuusikast. Et peale jutustuste saab kodukandi ja esivanemate kohta teavet ka lauludest. On laule, millised antakse peres edasi põlvkonnalt põlvkonnale ning millest on kujunenud nn. perelaul. Ettekanne lõppes kahe laulu esitamisega.

Eesti Genealoogia Seltsi hea kaitseingel Eesti Ajalooarhiivist, Tiiu Oja, tutvustas talupoegade rände uurimist abistavaid pearahamaksust ning teatas, mida võib leida kubermanguvalitsuse, kroonupalati ja valdade dokumentidest – kirjavahetusest. Saime teada, kuidas toimus kihelkondade vaheline ümberasustus ja kuidas see kajastus valla dokumentides (vastuvõtmise täht, jne.). Tutvumiseks ringikäinud dokumentide koopiad puudutasid Võisiku valda.

Viimane ettekanne oli genealoog Andres Ehapalult. Praegu Lõuna-Eestis taluperemehena tegutsev mees rõhutas kui vajalik on praegusel eurofooria ajal rahvuskultuuri arendamine, säilitamine ja tutvustamine võõrastele. Nagu ka paljud teised meie hulgast arvab ta, et seltsi tegevuses peab arenema akadeemiline suund. Koostamist vajavad sotsiaalsete suhete ajalugu, rahvussuhete ajalugu, ajalooline demograafia ning rahvasiku arvestuse ajalugu Eesti ühiskonnas. Ausse tuleks tõsta peremärgid ja muud ühtekuuluvust väljendavad sümbolid. Kõigele sellele oleks vaja oma väljaandeid, info igakülgselt levitamist ning tegevust toetavate fondide ja sihtasutuste moodustamist. Ettekanne oli väarikas lõpp konverentsi tööle ja näitas, millistes suundades peab seltsi tegevus arenema.

Konverentsi organiseerijad Tiina ja Maidu Tafenaud tänasid esinejaid ning abilisi, teadvustasid, et Viljandi osakond hakkab regulaarselt korraldama jututubasid s.o. kohvikukogunemisi omavahel suhtlemiseks. Veel tuletasid nad meelde, et seltsi lipp ootab ikka veel juhtlauset, mida tikkida embleemi kõrvale.

Konverentsile registreerus 55 inimest, nagu tavaliselt, vähenes kuulajate arv pealelõunasel ajal. Mehi oli osalejate hulgas 1/3. Tallinnast olime 4 mehega (K. Kesküla, V. Vitkin, A. Tulp ja allakirjutanu), kes luksusrongi “Susanna” tähtsaimas vagunis kuni kodulinna saabumiseni elavalt genealoogia teemadel väitlesid.

Ants Roomets

Viljandi Kultuurikolledž

SÕJAD, NÄLJAHÄDAD, KATKUD, LOODUSE KAPRIISID.

Väino Mäe

Meie kauged esivanemad võisid Läänemere äärde kodu looma asudes vaevalt arvata, millised katsumused seda maalappi ja rahvast tulevikus tabavad.

Tänapäeval kuuleme tihti katastroofidest, loodusõnnetustest ja näljahädadest muudes regioonides.

Võime olla õnnelikud, et Eestimaad pole tabanud maavärinad, veeuputused ega enam ka näljad ja katkud, kauakestvad sõjad. Ajaloos aga on teistsuguseid fakte. Siinsel 45 000 km² on ristunud lähi- ja kaugemate naabrite mõõgad. Maa ja rahva alistamisel või vallutajate omavahelises mitmeid kümneid aastaid kestvates sõdades on tapetud rahvast, põletatud külasid, ellujäänuid viidud orjusesse, röövitud sõjasaagina vähesedki varad, väärtused, jättes endi järel tühja musta maa. Rüüstavate sõdalaste eest on peidetud end küll koobastesse, metsadesse, soodesse, ent sinnagi tuli ellujäänuille surm järgi – kohutavam ja rängem kõigist taplustest.

Vanima teate sellisest surmast leiame Henriku Liivimaa kroonikast (HLC) 1211-1212.a. kohta.

“...ja puhkes suur katk üle Liivimaa ja inimesed hakkasid surema ja suri nälga väga suur osa rahvast, alates Turaidast, kus paganate laibad lebasid matmata. Samuti oli suur suremise nuhtlus Sakalas ja Ugandis ja Eestimaa teistel aladel ja kes olid põgenedes pääsenud mõõgahoobist, ei suutnud pääseda kibedast katkusurmast.”

Viljandi teistkordse piiramise kohta 1223.a. loeme: “...linnuse piiramine algas augustis Peetruse ahelate päeval ja õndsas neitsi taevaminemise päeval andsid paganad alla, kuna oli suur kuumus ja linnuses oli hulk inimesi ja karja ja nad juba nõrkasid näljast ja janust. Puhkes suur taud tapetute tohutu leha tõttu linnuses ja inimesed hakkasid haigestuma ja surema ja surid ka ülejäänud, kes olid veel ellu jäänud.”

Tänapäeva meditsiini kohaselt on katk piisk- ja puutenakkusena leviv haigus kõrge palaviku, külmavärinate, kanamuna suuruste valulike muhkude tekkimise ja vere eritusega seedeelunditest, millele 1-3 päeva jooksul peale nakatumist järgneb surm.

Ajaloolistel andmetel on Eestimaad laastanud paljud rängad katkuepidemiad, mis kaasnesid enamasti sõja- ja näljahädadega. Suuremad neist olid aastatel 1315, 1601 – 1602, 1694 – 1697, 1710 – 1711, 1787 – 1789, 1806 – 1808, 1840 – 1845, 1855, 1867 – 1869.

Sugupuu ajaloo koostamiseks kogusin ajaloolisi fakte sündmuste kohta Virumaal ja Viru – Nigula kihelkonnas, ent mõningate eranditega kehtivad need kogu Eesti- ja Liivimaa kohta.

Järgnevalt olulisematest kokkuvõtlikult.

25-aastase Liivi sõja ajal (1558 – 1583) ja järel (Poola – Rootsi sõjas) kuni 1600. aastani kannatab Lääne - Eesti elanikkond põletamiste, laastamiste, tapmiste, röövimiste tõttu eriti rängalt. Kõigile kannatustele lisandub tüüfus, katk ja 1601. a. lõpuks üldine näljahäda.

Kroonikad (Bodecker, Fabricius) on täis õudseid kirjeldusi, mis piirini viis nälg meeletutele viidud rahva.

Aadlimees junkur Gothard Budbrach tõendab: “...sellel kui ka järgmisel 1601 – 1602. a. oli Liivi- ja Eestimaa selline suur nälg, et seda ei saa kirjeldada. 10 – 12 inimese kohta jäi ellu vaid 1. Nälga püüti kustutada surnud hobuste, koerte, kasside, rottide ja muu sellise ebaloomuliku toiduga. Kui nähti koera, kes surnud inimese kallal närvis, löödi see maha ja söödi ära. Kõige koleدام, et inimene metsistus näljaga ja söi teist. Kurjategijad võeti võllast või rattalt kohe peale surmamist ning nälgivad viletsad inimesed püüdsid end veel elus hoida selle varal nälga vähendades. Ka kõva külm tappis palju jõuetuid. Lume sulamisel tuli välja palju lapsi ja vanu inimesi, kes juba ammu koolnud ja loomade poolt ära näritud. Luudelt lõigati haisvat liha, mida söödi hirmsa näljaga.

Koledam oli aga see, et vanemad oma lapsi ei suutnud millegagi toita – need nälja hädadest, piinadest ära tapsid ja siis ära sõid või lapsed oma surnud vanemaid sõid, mis talupoegade seas polnud enam ebaharilik. Kui rändaja tuli küllasse, siis leidis ta need enamasti tühjadena, ainult hunnikute viisi vedeles inimeste luid - konte, mis ära söödud või kodus olnud. Ka jooksid suurte karjadena hullunud näljased koerad, tungides rändajatele kallale nii, et keegi ei tohtinud ükski liikuda. Vähesed talupojad pidid end peiduurgastes sõja eest peites veel hoolega hoidma ka metsistunud huntide eest, kes üksiku inimese elusalt sõid. Need, kes veel jaksasid, valgusid linnadesse lootuses süüa saada, aga sääligi ei suudetud hädalisi aidata, sest vilja hinnad tõusid enneolematusse kõrgusesse ja vaesed ei suutnud seda millegi eest osta.”

Jacob Grünwald, valitseja Dünaburgist tunnistab, et 3 isikut on söönud ühe surnud hobuse Pritz Plateri kõrtsis. Reichbinderi talupoeg Andreas on sisse soolanud 6 inimest, nende luud-kondid sohu visanud ja liha perega söönud ning seda sealiha pähe teistelegi müünud. Seda õudust kuuldes siirdus valitseja Paschi ja Hartwig Sachiga kohale ja leidsid selle nurjatuse õige olevat. See inimjätis põletati tuleriidal 19.03.1601.a. samas.

Rootsi vägede juhataja, Nassau krahv Johann kirjeldab, et Revalis leitakse tänavatel iga päev 20 – 30 inimest, kes 1601. a. enneolematu suure nälja ja külmaga ohtralt olid ära koolnud. (Jääb teadmata, kui külm siis oli, sest termomeeter leiutati alles 1632. a.)

Ja Johann jätkab: ”Kui hertzog Karl Rootsi läks, külmus Soome lahe jääle talvise külmaga 6000 sõjameest, kes kõik tahtsid sellelt jumala viha alla langenud maalt koju pääseda. Seda koledust pidid raske südamega laipade virnade vahelt laevale minejad nägema.”

1613.a. kiriku kirjudes märgitakse, et Liivi- ja Eestimaal pole kihelkonda, mis nälja- ja sõja kohutavate rüüstamiste all poleks kannatanud. Selleks ajaks pole elu paljudes kohtades taastunud, vaid inimeste arv on veelgi vähenenud. Nii on Karula kihelkonna 200-st talupojast alles vaid 1/5, Kambjas 210-st alles 40, Sangastes 900-st alles 50, Viljandi 600-st alles 45.

Piiskop Schenking kirjeldab selleaegset Liivimaad nii: ”Kõik linnused ja enne suured valdused on nüüd hävitatud, kasvanud tihedasse võsasse, kus pelgupaiga leiavad loomad. Väga vähe on alles inimesi ja needki on kahetsusväärsemad kui surnud. Kes surnud, need on lunastanud end kõikidest kartustest, hirmudest, hädadest ja näljast. Need, kes veel elus, jooksevad vähemagi lehtede sahinat kuuldes eest nagu jänesed metsa. Nad põgenevad teise inimese eest ega oota sõbraltki, veel vähem vaenlaselt, muud, kui enda surmamist. Pastorid, kes relvastamata, näitavad end kaugelt pelgupaikades ja veel elus olevatele õnnetutele, kuid ei suuda neid rahustada ega välja meelitada, räägitagu, kui tahes meelitavalt ka nende kodukeeles.

Kirikud on põletatud, altariid purustatud ja laastatud, ära röövitud ehted ja kõik hädapärasemad sakramendi riistad. Allesjäänud jumalakojad on täidetud kõdunevate surnutega, kus katoliiklased ja ketserid lehevad läbisegi. Nende nägemine ajab peale kõige suurema jubeduse. Alles on väga vähe preestreid, kes rahvale võivad katoliku usku kuulutada ja needki peavad paljukannatanud maal ringi käima, et oma surnud kaaslaste asemel lapsi ristida ja sakramenti jagada.”

1629. aastast, kui Poola loovutab Liivi- ja Eestimaa alad Gustav II Adolfile ja algab mõnekümneks aastaks nn. hea Rootsi aeg, taastub aegamisi Liivi sõja eelne elu.

1696.a. nälg saab alguse juba varemalt – 1694 aastal, mil täheldatakse ebataavalist suve ja sügist. Tolleaegsed vanemad inimesed ennustavad looduse märkide järgi saabuvaid raskeid aegu ja ikaldust.

Eelnevaid ja järgnevaid aastaid kirjeldab “Liefländische Historia” (sünnimused kuni 1690.) ja “Continuation” (aastad 1690 – 1707) autor, kroonik – Viru-Jaagupi kirikuõpetaja Christjan Kelch nii: “...jaanipäevast (s.o. 24. juuni 1694.) mihklipäevani (s.o. 29. sept.) valitses lakkamatu külm, sadas pidevalt vihma, mille tõttu hävis täiest hein, rukis küpses aeglaselt ja tera idanes kõrre otsas. 3 nädalat peale jaagupipäeva (s.o. 25. juuli ehk augusti keskel) asuti kõheldes lõikusele. Oder, mille kõrs oli küll tugev ja lakkamatutes vihmades säilis, sai otsa septembri alguse öökülmades. Sama külm hävitas ka nisu, lätse, herne ja aedviljad. 1694.a. sügiskülm – külv jäi hiljaks ebasoodsa ilmastiku tõttu ja seda tehti mõnel pool külmunud maale alles peale mihklipäeva. Paljudes kohtades jäid sügisel tööd hoopis tegemata. Oktoobri alul algas talv käre pakase, sügava lume, tuiskude ja tormidega, mis kestsid 1695.a. märtsi lõpuni. Lumi sulas alles mai lõpuks, soodes säilis jää kohati 1695.a. sügiseni. 1695.a. viljasaak kujunes väga väikeseks, andes vaevalt 1/10 paremate aastate saagist. Seegi vähene vili veeti mõisnike poolt välja Rootsi ja Lääne-Euroopasse.

Üks kuninglik viljalaev läks teel Rootsi koguni Tallinna ligil koos maksurahadega põhja.

1695.a. sügis ja sellele järgnev talv kujunes väga soojaks, nii, et 1696.a. küünlakuu alul kasvas rohi vaksa kõrguseks, puud hakkasid lehte minema, sirelid õitsema, saabusid linnud. Soojade ilmadega külvati viljasid ja siis 07. märtsil 1696.a. saabus talv suure külma ning rohke lumega. Kevadet polnud, suvi hilines ligi 2 kuud ja lume järsul sulamisel muutusid sügavalt külmunud madalamad heina- ja põllumaad järvedeks, milles hävinesid nii sügise kui ka veebruari külvid. Sügisel 1696 viljasaaki polnud, üksikutes kohtades saadi kuidagi kätte vaid seeme. Hulle oli loomatoiduga. Heina ei saadud ja selle puudusel algasid juba oktoobri alul talve saabudes loomade nälgasuremised, karjade tapmised müügiks või söögiks. Pävilised, sulased, teenijad, kel polnud maad, jäid tööta, hakkasid pagema maalt linnadesse, kus arvati olevat toitu, piirates massina kaupmeeste maju ja valitsushooneid.

Varakult alanud erakordselt külm talv muutis nälgiva elanikkonna olukorra veelgi talumatuks. Näljast nõrkevad inimesed läksid mustaks, külmusid surnuks nii maal kui linnades või varisesid hulgaliselt teedel linna põgenedes, kus neid kattis lumi.

Juba 1696.a. sügisel korjati metsadest marju, seeni, männi-kuuse võsusid, koort, puulehti, nõgeseid, taimede juurikaid – mida iganes – kuni surnud loomadeni. Kogutu jäi ikkagi väheseks. 1697.a. veebruarist muutus nälga suremine massiliseks, millega kaasnes plekiline soe- ja kõhutõbi, katk.

C. Kelch kirjutab: “...nälgi oli nii suur, et kividki oleksid pidanud kisendama näljaste inimeste kannatusi nähes.”

Kiriku raamatuis märgitakse, et inimesi sureb nagu kärbeid, vaestel vaid vihalehed suus. Virumaa 9 kihelkonnas on nälga surnud 14 282, ellujäänuid loendatakse 5688 hingelist.

Viru-Nigula kiriku raamatus on märges, et 22.03.1697 maeti ühte auku nimesid loendamata 53 inimest. Vähestele jõuti teha kirstud ja kombekohaselt matta. Eestimaal osas arvatakse sel aastal nälga ja katku surnuid ca 70 000 inimest. 1699.a. kirjutab C. Kelch: "Külades ja mõisates murravad loomi suured vägivaldsed hundikarjad. Külmal talveajal kolavad mõistmatult ringi karud ja lõhuvad lautu. Sügisel nähti suuri kärbseparvi tompudes nagu mesilasperesid lendamas.

Jälle ennustatakse raskete aegade saabumist. Maa ja elanikkond ei jõua näljahädast toibuda, kui saabub uus ja rängem katsumus mil "jumal nuhtles Virumaad sõja, nälja ja katkuga" nagu pealkirjastas ajaloolane V. Miller oma uurimusest artikli "Virumaa Teataja" nr.115, 116, 117 3...7 okt.1938.a.

1700. a. septembris alanud 21 aastat kestev Põhjasõda lõpeb Eestimaale Revali piiramise järel 29. septembril 1710 alistumisega Peeter I vägedele peale seda, kui linnas alanud katkus jäi 10 000 elanikust ellu vaid 1962.

Katk laastas enim linnu, kuid levis ka maale. Revisjoni andmetel suri sõja ajal ja järel 76 % talupoegkonnast, kohati maakondades kuni 90 %. Puutumata jäid vaid Ruhnu, Aegna ja Naissaar. Katku ohvriks langes ka sel ajal Niguliste kiriku õpetajaks olnud C. Kelch (15.12.1657 – 13.12.1710), kelle mälestusena kasvab kiriku juures tänagi tema nimeline puu.

1710 – 1711 katk oli Eestimaal suurematest epideemiatest 12-nes ja õnneks viimane. Järgneval 200 aastal siin küll otseseid sõdu polnud, kuid maapealseid patuseid nuheldakse vähemal või suuremal määral pea iga 4 – 7 – 8 aasta järel. Neid oli 18. sajandil 34 ja 19. sajandil üle 40 korra.

Eriti "musti masendavaid" aastaid Eestimaal kubermangus (s.o. Harju, Viru, Järva, Lääne- ja Hiiumaa kihelkondades oli aastatel 1782 – 1855 11 korda, mil suremus ületas sündivuse ja iive jäi negatiivseks. Nii oli 1788.a. iive –1596 inimest, 1789.a. –2632; 1802.a. –107; 1808.a. –3224; 1814.a. –323; 1835.a. –550; 1845.a. –1607; 1846.a. –500; 1848.a. – 11 1855.a. – 2784.

Libe negatiivsed või positiivsed kõikumised olid enamasti tingitud näljahädadest, mis põhjustatud looduse kapriisidest.

Kirjutis on koostatud ürikute ja uurimustest alusel.

TALLINNA OSAKONNAGA LIITUNUD UUSI LIIKMEID

1. KATI JERSMANN	1971	Kernu 76301	Harjumaa jersmann@epbe.ee
		Kihelkonna	– UNAS, KOKK, TREI
		Hageri	– JERSMANN
		Harju-Madise	– KAROMEETER
		Tallin	– LIMBACH
2. OLAF KUTSAR	26.08.1934	Udu 7, Laagri	Harjumaa
		Põltsamaa, Simuna, Laiuse	– KUTSAR, WÖHRMANN
		Jüri	– ISRAEL, PÖLLENDIK
		Karula, Järva-Jaani	– PAAP, HINNOV
3. ENN KUUS	21.06.1970	Paekaare 4-29	Tallinn ekuus@hot.ee
		Vastseliina	– SANDER, JÄRV, KUUS
		Rõuge	– TAGEL, PUUSTUSMAA
4. ELLAR KÕUTS	29.09.1956	Mahtra 72-10	Tallinn 13812 ellar@htgrupp.ee
		Püha	– KÕUTS, NELIS, TUGEVI, KIRS
5. VELLO LAAL	30.04.1944	Puu 7	Tallinn 11612 vello.laal@mail.ee
		Kullamaa	– LAAL, PAJUSTE
		Nõva	– LEINJÄR(V), NÄRIPÄ
		Käru	– SAAT
		Püha	– KAHM, LAANSOO
6. MARIS LAANE	1934	Kaitse 1	Tallinn 11213
		Juuru	– VIRGEPUU
		Ambla	– SCHMIDT
		Maarja-Magdaleena	– ROBINSON, PIIPER
7. ENDA-REGINA LOOG	22.01.1933	Uus-Kalamaja 3-6	Tallinn 10415
		Järva-Madise	– LOOG, SCHERWEEL
8. JUTA MICKFELDT	15.01.1981	Vainu 5	Tallinn 10914 g.cool.001@mail.ee
		ei ole veel alustanud	

Kuni su küla veel elab...

KODUKANDI KÜLAD, TALUD JA SAUNAD

Helju Linder

IV

TOLLA KÜLA

Tolla küla asub poolteist kilomeetrit Kaiu mõisa südamest põhja poole. Tolla külaga külgneb ka minu kodutalu. Tean nende talude asukohti ja tundsin küla elanikke. Seepärast saan kirja panna, mida olen oma silmaga näinud, mida külarahvalt kuulnud ning mida arhiividokumentidest leidnud. Tolla küla on märgitud juba 1726. a. maarevisjonis 4 taluga – igal neljandik adramaad maad. Suuri talusid on pikemat aega olnud ikka 4. Nendele lisandus aga hulgaliselt saunades elanud peresid. Viimase sõja eel oli Tolla külas 19 väljamõõdetud maaga talumajapidamist. Tolla külas asusid Kaiu suuremad talud. Juhani ja Jaani kohtade suurus oli üle 70 ha. Separi ja Tõnu olid mõne hektari võrra väiksemad, võib-olla endistest suurtest taludest saunadele eraldatud maa võrra. Suured talud, 40 ha ümber, olid ka 2 Vilumäed ja Männiksaare (Linaleo). Saunakohtade ehk väiketalude maa suurus oli 9 – 14 ha. Suurte talude maast võttis enamuse enda alla metsakarjamaa või pool-soo heinamaa.

1977.a. liideti Tolla talud Toomja külaga, mis kõige ebaloogilisem tegu. Tolla talud pole välja surnud. Kõigil peredel on kusagil järglasi. Tolla asukoht mõisa ja valla keskuse suhtes on soodne. Talude põllud on ühes suures tükis. Metsades on sihid ja kraavid sees. Ometi ei ole elanikud paigale jäänud. Ometi on Tolla visa. Ega ta kao! Tolla küla on nagu sibul-lill, mis on aastaid kasvanud ühe koha peal, siis aga hääbub ja kaob. Paari aasta pärast näed, et samad lilled pistavad pead välja hoopis teisest kohast! Nagu oleks keegi ka Tolla küla paar kilomeetrit lääne poole vedanud.

Suureks abiliseks Tolla küla ajalooa tutvumisel oli Amanda Orupõld (1907 – 1998). Temast tuleb juttu ta kodutalu juures.

Tolla küla perede nimed on lihtsad ja lihtsalt tuletatud: Juhani, Jaani, Tõnu, Separi, Männiksaare, Vilumäe, Mustlepa, Hansu, Kivisilla, Vösu, Laastu.

Juhani. Talunimi Juhani esineb revisjonikirjades samuti 1782. aastast tänaseni. Vanim teadaolev peremees oli Tolla Mart (1792-1831), kelle pojad said perenimeks Pauls.

Jaani. Talu nimi on olnud vähemalt 18. sajandi teisest poolest. Vanim teadaolev peremees oli Tolla Jaan Jaani p. (1767-1830) Küllap tema isa järgi sai talu nime. Järgmine peremees oli Jaan Reibann. Hiljem on peremehed vahetunud.

Tõnu. Tolla Tõnu on märgitud juba 1726. a. maarevisjonis. Peremehed on aga vahetunud. 1834. a. revisjoni andmeil pidas talu Tõnu Tõnu p. Tollmann (1793-1855).

Separi. Sepa talu Tolla külas on märgitud juba 1782. a. hingede revisjonis. Talu nimi oli algselt Sepa. Kui peremeheks oli Jüri, hüüti peremehe järgi talu mugandatult Sepa-Jü-ri. Eesnime esimene silp kadus kiirel väljaitlemisel ära. Veel praegugi on Juuru vanas surnuaias mitu risti, kus esimesel on märgitud “Kaiu Seppa talust”, hilisematel “Kaiu Separi talust”. Sellist talu nime ja peremehe Jüri liitmist esines veel Kaius Salutaguse külas Pilleril ja Siimuril. Vanasti olnud Kaius veel paar Toomari talu. Perekonnanime paneku ajal oli talus peremeheks Seppa Jürri Jürri p. (s.1790), kes oma perega sai perekonnanime Reichmann.

Männiksaare (Linaleo). Talu nimi Männiksaare esineb ainult ametlikes dokumentides. Ümbruskonna rahvas tunneb talu “Linaleo” nime all. Talu ajaloo on rääkinud endiste elanike järglased Jüri Trautfeld ja Valve Kivimäe.

Valve Kivimäe vanaisa Mart Nikkel-Järve s. 1873.a. on pärit Salutakka Uuetoalt (Nurgalt). Vanaema Anete on sündinud 1879. a. Salutaga Mikupearnal (hiljem tema vanemad Mart ja Mari Limberg kolisid Kaptenile). Vanaisa töötas Karitsu viinavabrikus. Seal hakkas aga noorele mehele viin maitsema. Noorik oli kange naine ja kui talle selgeks sai, et viinaga ei tule elust midagi head, viis mehe nii kaugele, et asusid elama Tallinna. Õnnestus saada ka tasuvat tööd. Kui oli kogutud vajalik summa, tulid Valve vanavanemad Kaiu tagasi ja ostsid Linaleo talu.

Vilumäe. Willoma Matz on mõisnike poolt pärast Põhjasõda või katku Vormsi saarelt Kaiu sisse toodud (1726. a. maarevisjoni järgi). 1782. a. loendusest kuni tänaseni on Viluma talusid ikka olnud kaks. Algselt asusid need Toomja küla südames kandes mõisa talude numbreid 100 ja 101. Perekonnanime tarvituselevõtu järel on mõlemad pered kandnud nime Vilosius. Kui mõis hakkas talusid hajutama, olid Viluma eluasemed esimesed, mis küla seest välja toodi. Olin vist alles algklassides, kui meil käis ajalooürija. Kuulsin jutuaajamist ajalooürija ja isa vahel. Isalt küsiti, keda kõigepealt küla seest välja toodi ja kes rahulikult oma elukohta alles jäid. Isa vastas: “Alles jäid need, kes olid mõisnikule tuttavad...”

Miks Viluma esimesena külast välja toodi? Eks vormsirootslastega segunenud kangem veri kannab tänaseni samu gene, mis kehtiva valitsusega opositsioonis olles jääb kord valitseja haamri alla, kord jõuab ministri toolile!

Alt-Vilumäe talu asus käidava koha peal. Siit viidi koju noorikuid ja toodi tallu sisse parimad pruudid. Eelviimane Viluma perenaine Mari s. 1870, neiuna Ilistom, oli olnud Kaiu kõige ilusam naine. Kui ta veel tolleaegse moe kohaselt kandnud kolme triibulist seelikut ülestikku, olnud tee teda täis! Ilusal Maril ja Pearnal oli 7 last. Lapselapsi ja nende lapsi on palju. Kahjuks praegu neist keegi ei ela Kaius. Vilumäe maja on müüdnud võõrastele ja elu Alt-Vilumäe talus käib vilkalt edasi.

Ülevalt-Vilumäe talu lugu näitab, et hädad ei käi mööda kive ega kände, vaid ikka mööda inimesi. Nii on olnud igal põlvkonnal, igal ajal oma hädad. Praegu tuntakse haigusi palju rohkem ja osatakse ennetada nii mõndagi häda nagu vastsündinute suremist põhjustav vanemate vere erinevus või reesuskonflikt. Kes teab, mis konfliktid vanasti beebide suremist põhjustasid. Liisal ja Hansul sündis 1895. a. poeg Hans-Heinrich, kellest kasvas uus peremees. Noorematest lastest aga:

Hilda-Therese s.1899, elas 1 kuu ja 12 päeva;

Lisete-Lovise s. 1901, elas 15 päeva;

Julius-Rudolf s.1902, elas 6 kuud ja 8 päeva;

Klotilde-Marie s. 1903, elas 6 päeva.

Ainukesena ellu jäänud esiklast Hansu kasvatasid vanemad hoole ja armastusega. Pärast Kaiu vallakooli viidi poeg õppima Triigi Ministeeriumikooli. Poeg õppis hästi, kirjutas isegi luuletusi ja unistas edasiõppimisest Tallinnas. Talul oli aga suur väärtus. Ainuke poeg pidi oma vanemate lootusi täitma ja kodu pärijana peremeheks saama.

Hans abiellus väljastpoolt Kaiu valda tulnud väga tragi teenijaga. Lapsi aga peres polnud. Pärast sõda Hans kui aktiivne taluperemees ja omakaitse (võibolla kaitseliidu) liige arreteeriti ja Siberi külma mulla alla jäi eesti taluperemees magama.

Mustlepa-Hansu. Amanda Orupõllu jutt:

Salutaguse poolt tuli Tollale Jaan Kaarmann – pikk mees ja naine Leenu, pisike ja ümmargune nagu pakuots. Nad elasid Tollal Rätsepa-saunas. See oli meie maja rõialuse otsast 100 meetrit eemal Juhan-saunaga kohakuti. Neil oli 2 maja – Rätsepa saun ja Mustlepa saun. Nende ainuke tütar Leeni (Mustlepa Leeni) läks Tõnule Jaan Kütšenile mehele. Neil oli 2 poega. Kui Jaan suri, tuli Leeni Tõnu perest oma lastega sauna tagasi.

Laastu talu peremees Jüri oli vanapoiss. Oli enesesse tõmbunud. Naabritega ei suhelnud. Õeldi, et on omamoodi “antvärk”. Teda hüüti “Kull-Jüri”. Ta oli varem elanud linnas ja pidanud sibi ametit. Seda tööd tegi ta ka tellimise peale Kaius. Lapsed kartsid teda. Kui Jüri oma vankriga liikus, hüüdsid lapsed juba eemalt “Kull, Kull, Kull!”, ja kadusid. Ise oli Jüri puhas mees. Temal oli ainukesena Kaius vannitoa vann – päris linnast toodud. Miks teda Kull-Jüriks hüüti? Oletus: kuna Jüri “kulda” vedas, võis ta hüüdnimeks saada Kull-Jüri.

Uuesauna (Männiksaun). Kunagi ammu rääkis Linda Maalust-Nee (peretütar Linda), et Männiksaun oli vanasti Separi saun. Seal elasid Reichmannide järglased.

Minu mälestused Männiksaunast on ilusad. Männiksauna Anni (Anna Kallaste) s. 1899. a. oli õmbleja. Gustav oli ehitusmees, kes koos oma venna Karlaga 1935. a. suvel meile aida ehitas. Nende poeg Heino s. 1931. a. õppis minuga ühes klassis.

Gustav Kallaste suri kas 1941. või 1942. a. Anni kasvatas üksinda oma vaikset ja korralikku last. Muidugi olid 9-hektarilises väiketalus ka loomad ja hariti maad. Maja põhjapoolne tuba oli õmbleja töötoaks ehitatud. Põhjapoolne oli valitud seepärast, et palav päike sisse paistes tööd ei segaks. Anni oli Kaius tunnustatud õmbleja ja muidu alati lahke, rõõmsa olemisega inimene. Õmbleja kuulsus oli peaaegu legendaarne. Kõik paremad riided nagu pruut- ja leerikleidid viidi Annile õmmelda. Anni õmbles naispere jaoks kõike – laste riietest täiskasvanute talvemantliteni.

Kleidi õmmelda viimine Männiksauna või seal proovis käimine oli meeldiv toiming. Seal oli alati inimesi. Kes otsis ajakirjast moodi või tuli proovile ja tegi aega parajaks jutu rääkimisega. Seal sai kuulda külauudiseid. Sai näha teiste riideid, pidu- ja pulmakleite. Sai näha ämmadele miniate poolt kingitud kleidiriideid. Veimeveka valmistamine oli iidne komme, kuid viimase sõja eel piirdus “andide” andmine ainult ämmale kleidiriide kinkimisega. Männiksaunas katsusid naised näpuga ja rääkisid hiljem oma kodus või naabrinaisele, et vaat selle minia oli toonud poevillase rohelise, teise minia tumesinise ja kolmandal ämmal oli teha träpsuline siidimoodi riidest kleit. Oh häda, kui mõni väljastpoolt koduvalda toodud noorik siinset kommet ei teadnud, kleidiriidet ei toonud ja pärast pidi piinlikkusest maa alla vajuma! Mõni noorik ütles juba titevoodis esimese lapse saamisel, et seda poissi ma küll ilma villase kleidiriideta ära ei anna (mõeldes miniale).

Meenutades Männiksauna õmblustuba, ei taha ma vahele jätta Anni truud abilist ja õpilast Malle. Malle tegelik nimi oli Amanda Riismann ja ta oli Kivisilla-Jürilt pärit. Mall oli sama lahke, naeruse näoga hea õmbleja kui ta juhendaja. Hiljem õppis Mall Tallinnas Meistrite Koolis. Ta abiellus Separi Peeduga. Nende elukohaks sai Rapla.

Vanaduses elas Anna Kallaste Kaiu keskuses poja juures. Männiksaun jäi tühjaks ja müüdi suvilaks. Poja lapsed – nii pojapoeg, kui ka pojatütar perega ehtasid endile uued majad Tollale, paar kilomeetrit vanast Tolla külast lääne poole.

(järgneb)

Asjakohast nalja

HIIDLASTE NALJA

Ahjutegemine

Hiidlane õpetanud kord saarlast ahju tegema:

“Kui vetad paljast saue, saad sauehunniku, kui vetad paljast kivi, saad kivihunniku, kui paned korra kivi ja korra saue, saad ahju.”

Märjad puud

Hiidlane müünud Haapsalu turul puid. Linnaproua pahandama: “Kuidas Sa julged niisuguseid puid müüa, need on ju jumala märjad!”

“Kus nad siis nii merjad oo?” vaielnud hiidlane .

“Need ju nii märjad, et ei põle üleüldse,” pahandanud linnaproua edasi.

“Äi mina poleks neid linna toondki, kui ma oleks teadnd, et nad äi põle. Oleks teind oopis saunaahjuks,” vastand hiidlane.

Patika küla mees läinud heinakoormaga linna. Linnanaine küsima: “Sul sooheinad?”

Mees vastu: “Mo heinad neh.”

Linnanaine: “Need on soomaa pealt tehtud?”

Mees: “Mo moa pealt tehtud neh!”

Türi, 1939.

Tiina Tafenau emapoolne sugupuu

ÜKS ALGUS

Ene Liivik

Kaalukas osa minu lapsepõlvest möödus Virumaal Järve vallas metsade keskel asuvas Uikala külas. Praegu jääb Uikala Toila valda. See oli asundusküla, mis rajati Eesti Vabariigi valitsuse 13. septembri 1933. a. otsusega. Küla maa-alaks eraldati Toila metskonna kvartalid kogupindalaga 540 ha, mis jaotati 13ks uudismaakohaks. Kruntide numbrid dokumentatsioonis olid A-86 – A-98. Asunduskohad A-26 ja A-25 jäid Voka valla Toila asunduse piiresse.

Plaanitava küla piirkonnas kasvas põhiliselt 10 – 25 aastat vana lehtmets, kus levinumad puuliigid olid lepp, kask ja haab. Osa maast oli värske kannustik. Aluspõhjaks oli paas, mida kattis kruusane savikiht. Selle peal oli 30-50cm paksune kõdumuld.

1935.a. kinnitati küla rajamise põhimõtted: riigi ja rentnike kohustused, kruntide hind, kohtade välja andmise tingimused, maasaajate valiku alused.

Lähim keskus, Jõhvi alev, asus külast umbes 6 km kaugusel mööda ehitatavat 8,6 km kogupikkusega Jõhvi-Uikala-Toila asundust ühendavat II klassi maanteed. Tee mõjupiirkonda jäid Valaste, Toila as., Martsa, Toila–Suurküla 40 % ulatuses ja Uikala, kokku 106 majapidamist. Tee ehituskulud jagati nende vahel.

Kavas oli rajada, ja see tehti ka teoks, 3 km pikkune külasisene tee küla idaservast Jõhvi-Toila maanteeni.

Suur osa küla maast oli liigniiske. Vee äravooluks oli riigil plaanis süvendada küla lõunaservas voolavat Mägara oja 12,3 km ulatuses. Põhjavee seisu alandamiseks ja liigvee ärajooksuks kruntidelt pidi riigi kulul kaevatama 9 piirikraavi.

Kruntide detailkuivendus tuli teha rentnikel endil. Riik plaanis 13 krundil igapähele üles harida 2 ha maad.

Kruntide hinna sisse jäi maakorraldus, vee ärajuhtimine kruntidelt, teede ja sildade rajamine, maa ülesharimine, hoonestamine, sisseseadelaen, maa hind.

Kohtade hinnad kujunesid järgmiselt:

I grupp	– 3960 kr.
II grupp	– 3800 kr.
III grupp	– 3640 kr.
IV grupp	– 3350 kr.
V grupp	– 2410 kr.

I – IV grupi sisseseadelaen oli 150 kr., hoonestamine – 1500 kr., maaparanduslaen – 500 kr., V grupi kohtade omanikud said 200 kr. sisseseadelaenu ning hoonestamiskulud olid 1300 kr.

Hooneteks olid koosehitused – elumaja + kuur + laut ühe katuse all.

Kohtade väljaandmise tingimused:

1. Riik annab kohad rendile kolmeks aastaks.
2. Hoonestada tuleb kolme aasta jooksul.
3. Maa ülesharimise kohustus:

I – II gr. kohtadel	0,8 ha aastas,
III – IV gr. kohtadel	0,5 ha aastas,
V gr. kohtadel	0,3 ha aastas.
4. Teede kruusatamise kohustus:

I – II gr. kohtadel	15 m ³ kruusa aastas,
III – IV gr. kohtadel	10 m ³ ja
V gr. kohtadel	5 m ³

5. Hoida korras kuivenduskraavid. Vastasel juhul tehakse need korda rentniku kulul.

6. Moodustada esimesel aastal ühistegevusel põhinev asunikkude ühing.

Sissemaksu suurus kruntide väljaandmisel oli I grupis 150 kr., II–III grupis –100 kr., IV grupis –80 kr., V grupis –50 kr. Need põhiseisukohad olid aluseks uue asunduse rajamisel.

Loodava uudismaaküla nimena oli algul käibel UIKALA. Lähtuti asjaoludest, et asundus piirnes Uikala-nimelise talu maadega ja nimetatud talu alal asus muiste Jõhvi khk-s Kukruse mõisa alla kuuluvana väike küla nimega Uikala.

Kõik 15 krundi hoonestati 1938.a. riigi kulul. Ehitati pilpakatusega telliskivihooned. Krundile A-26 ehitati kergtelistest hoone. See oli nagu prooviehitus, et näha, kuidas õigustavad ennast kodumaistes riiklikes tellisetehastes ühekordsete hoonete ehitamiseks toodetud kergtelligid. Viimaseid kasutades oli võimalik laduda õhem sein ning maja oli odavam. Osa maasaajaid vedas kohale vanad hooned, mis krundil üles laoti. Need olid eri projekti järgi ja mõnelgi oli elumaja lahus majapidamishoonetest.

Keda valiti maasaajateks? Avaldusi laekus palju. Eelistati vajaliku inventari, varanduse ja suure perega maasoovijaid. Esimestena valisid endile kohad 7 maasaajat Kukruse ja Pühajõe asundusest, kes oma sealsed väikekohad müüsid riigile.

Need olid:	Rudolf Arro	– A85
	Eduard (eestist. Eedu) Pääro	– A86
	Robert Oden	– A90
	Kaarel Joon	– A91
	Eduard Sammalsoo	– A94
	Johannes Luuker	– A95
	Vahur Paul (eestist. Põhjala)	– A96

Ülejäänud kohtadele, neid oli 8, oli 91 avaldust.

Maasaajateks valiti neist:

Krundi nr.	Maasaaja nimi	Vanus	Tegevusala, amet	Pere suurus, Neist lapsi, tööjõulisi	Varanduse koguväärtus
A-25	Eduard Liivik	38	minöör	5, 3, 2	1540 kr.
A-26	Toomas Metsis	34	põllupidaja	7, 5, 2	880 kr.
A-88	Paul Varlamov (eestist. Alumets)	47	põllupidaja	5, 3, 2	2239 kr.
A-87	Aleksander Kalle	37	sepp	-	-
A-89	Hermann Kessler	37	põllutöoline	5, 3, 2	2000 kr.
A-92	Mihkel Amer	48	rentnik	7, 5, 2	1035 kr.
A-93	Aleksander Moorast	38	rentnik	6, 4, 2	2355 kr.
A-97	Johannes Sarap	51	rentnik	8, 6, 4	1455 kr.

Riik andis krundid rendile kolmeks aastaks – 1. maist 1938 kuni 30. aprillini 1941. Rendilepingu korralikul täitmisel müüs riik kohad päriks. Rendilepingu sõlmimisel maksid rentnikud tagatisraha 400 – 500 kr. Lasterikastele peredele oli tagatis 250 – 350 kr. Kruntide A-87, A-88 ja A-25 rentnikud maksid tagtisraha 300 krooni: igas peres oli kolm alaealist last. 350 kr. oli tagatisrahaks kruntide A-89, A-92 ja A-97 rentnikel. Krundi A-26 rentnik maksis 250 kr. Tema peres oli viis alaealist last. Tagatisraha oli võimalik maksta kahes osas: enne lepingu sõlmimist 200 – 250 kr., ülejäänud osa kokkuleppel Asundusameti juhatajaga.

Päriksostmisel kujunes koha keskmiseks hinnaks 4500 – 5000 kr. Võlg tuli tasuda 60 a. jooksul. Viis esimest aastat olid maksuvabad. 55-aastase tasumise juures oli intress ühes kustutusega 3,49 %, seega aastamaks 160 – 170 kr.

Kruntide A-89, A-92, A-93, A-94, A-96, A-25 ja A-26 rentnikel tuli aastas üles harida 1 ha, kruntide A-87 ja A-88 rentnikel aga 0,8 ha maad. Teele oli vaja aasta jooksul vedada kruntide A-92, A-93, A-94, A-96, A-97 ja A-25 rentnikel 15 m³ kruusa, kruntide A-87, A-88 ja A-26 rentnikel 10 m³ kruusa.

Kuidas suudeti peamine rendikohustus täita?

1940.a. detsembris esitasid asunikud Asunduskomisjonile aruande maaharimistöde kohta. Pilt oli järgmine:

Krundi nr.	Maad		Kuivenduskraave kaevatud
	juuritud,	üles haritud	
A-25	3 ha	1,5 ha	-
A-26	4 ha	3 ha	250 jm.
A-85	4,5 ha	4,5 ha	394 jm.
A-97	3 ha	3 ha	
A-96	2 ha	1,5 ha	
A-95	2,5 ha	1 ha	
A-94	5 ha	2,5 ha	50 jm.
A-93	1,9 ha	1,75 ha	90 jm.
A-92	2,25 ha	2,25 ha	200 jm.
A-91	3 ha	2 ha	
A-90	1,05 ha	1 ha	-
A-89	1,4 ha	5 ha	150 jm.
A-88	1,5 ha	0,75 ha	130 jm.
A-87	1,25 ha	0,75	300 jm.

Kruntidel A-87, A-88, A-89, A-92, A-93, A-94 ja A-96 oli eelnevalt riigi kulul juuritud 2 ha, krundil A-97 – 0,25 ha. Osal kruntidest oli tehtud ka kuivendust. Toila kruntidel A-25 ja A-26 ei olnud maad juuritud ega kuivendatud. Lähtudes üles haritud maa pindalast oleksid mõned rentnikud võinud taotleda krundi päriks ostmist, kuid sündmused maailma poliitikas, mille tallermaaks oli ka Eesti, tõmbasid sellele kriipsu peale.

Uikala asunduskülaga piirnes vanatalu Uikala, kinnistu A-69, mille omanik oli Nikolai Veeberg, peale nime eestistamist Veermets. See olevat olnud kunagine metsavahikoht, millest kujunes jõukas talu.

Igal Uikala talul oli oma nimi. A-25 – Lauka, A-26 – Sookanna, A-85 – Suurniidu, A-86 – Laanemetsa, A-87 – Umaliku, A-88 – Kolganurga, A-89 – Mädalepiku, A-90 – Umballiku, A-91 – Suurkivi, A-92 – Metsanurga, A-93 – Kitsekünga, A-94 – Orgoja, A-95 – Vahtramäe, A-96 – Sambliku, A-97 – Kõrveniidu. Rahvakeeles kohtade nimesid ei kasutatud. Küla elanikest ja majapidamistest rääkides olid käibel neis elavate perede perekonnanimed. Ametlikus asjaajamises opereeriti kohtade numbritega.

Tänapäevaks on küla peaaegu hävinud. “Maalehe” andmetel oli Uikala oma 12 elanikuga 1998.a. aprillis Toila valla väikseim küla.

Ülevaate koostamisel kasutatud materjalid:

Eesti Riigiarhiiv. f 1650 n 1 s 610

f 1650 n 3 s-d 2327 – 2339, 2572, 2573

“Maaleht” nr. 17 (553), 30.aprill 1998.

Lugedes eelpooltoodud huvitavat kirjutist asundusküla loomisest 1938.aastal tekkis kuri kiusatus kirjutada kaas-aegsetest analoogidest üsna samast kandist – Ida-Virumaalt.

Puudutan vaid mõnda aspekti, mida saab tolle ammuse ajaga võrrelda: talude e. maaüksuste nimed, omanikuks saamise võimalused ja eeldused, maaüksuste hind, selle määramine ja selle tasumise kord, omanike kohustused ja õigused. Ei puuduta seda, milline osa on maade eraomandusse andmisel riigi majanduspoliitikal ja kuhu tahetakse nii jõuda.

Peale Eesti taasiseseisvumist käivitus maareform, mille käigus endistel maaomanikel ja nende pärijail oli õigus tagasi taotleda maad, mis olid nende omad esimese Eesti Vabariigi ajal. Oli aga ka õigus maa asemel võtta kompensatsiooni. Viimast võimalust kasutasid päris paljud, eriti eakamad ja järeltulijateta, aga ka inimesed, kes ei soovinud ennast siduda - koormata tülikate asjaajamisega, mis paratamatult kaasnevad elukohast kaugel asuvate maade väljamõõtmise ja märgistamisega .

Nii on tekkinud terve hulk niinimetatud “vabasid maid”, mida riigi maaks lugeda õigust ei ole ja mis peaksid leidma uue omaniku kas ostueesõigusega või enampakkumise teel erastamise kaudu. Sellise maa erastamist organiseerivad vallad valla maanõunike ja maakorraldajate eestvõttel - osalusel. Enampakkumiste ettevalmistamise käigus on nimetatud ametnike mureks moodustada uued maaüksused (sõna “talud” ei saa kasutada, kuna need maad on valdavalt hoonestamata).

Nii on Alutaguse metsades Tudulinna valla Peressaare külas (EE 1996, andmetel on Tudulinna vallas 30 talu, mis paiknevad kokku 9 külas), kus alles hiljaaegu elasid vaid mõned inimesed, enampakkumise teel erastamiseks ette valmistatud suur hulk maaüksuseid, millele on eelnevalt antud ka toredad nimed. Esitan andmed erastamisele kuuluvate maaüksuste kohta tabelina.

Maaüksuse nimi	Üldpindala (ha)	Sellest metsamaad (ha)	Metsamaa maksumus (kr)	Kasvava metsa maksumus (kr)
Elevandi	40,4	38,2	139538	570562
Jõehobu	41,7	24,8	120507	220278
Kaelkirjaku	31,0	27,5	88370	287972
Känguru	28,0	17,0	77451	184136
Lendorava	35,1	29,6	113868	412988
Pesukaru	36,6	26,8	101771	168011
Hõberebase	36,2	28,8	119261	294691
Sipelgasiili	18,0	13,7	50105	144030
Vihmaussi	32,0	17,1	50764	343141
Aborigeeni	20,8	12,7	59989	102433
Laika	16,2	15,8	66985	234866
Pitsu	38,1	28,2	100494	293438
Pontu	41,16	31,32	118013	367563
Pauka	34,6	31,2	110630	329250

Kasvava metsa hind on arvatud Eesti Vabariigi keskkonnaministeeriumi ja Eesti Vabariigi Rahandusministeeriumi 30.juuli 1993.a. määrusega nr. 19/112 kinnitatud “Kasvava metsa müügi hinnakirja” alusel baaskännuhinnana. *Lahtiseletatult tähendab see seda, et kui kuusik on keskmiselt 20m kõrge ja puude rinnasdiameeter on keskmiselt 20cm, siis üks tm sellises puistus kasvavat kuusepuitu maksab 84 krooni, kui aga kuusepuitu on keskmiselt 30m kõrge ja puude läbimõõt on 40cm, siis on ühe tm kasvava puidu hind 143 krooni. Kõikide puuliikide kohta on väljatöötatud vastavad tabelid.*

Enampakkumisega erastatava maa maksumuse määramise koondaktis lisatakse tabelis esitatud andmetele, metsamaa ja kasvava metsa maksumusele, muude maade maksumus (ca 100 kr/ha).

Enampakkumise käigus võivad alghinnad muidugi suurenda, aga see ei pruugi alati nii olla.

Samas külas on veel erastamiseks ette valmistatud rida “teemast väljamineva” nimega maaüksusi, nagu:

Ussipesa (12,5 ha), Metsaoti (49,0 ha), Kriimsilma (40,4 ha), Halli – Hundi (44,2) ja Kutu – Piilu (14,9 ha), mis jätab mulje, et maaüksuste nimede väljamõtlemisel on osalenud maakorraldaja perekond täies koosseisus.

Sonda valla Nüri küla maaüksused: Ilvese, Kopra, Kulli, Mägra, Orava ja Rebase jätvavad juba kohalikuma ja tõsisema mulje. On aga üsna tõenäoline, et samuti nagu 1938. aasta renditalude nimesid igapäevaelus ei kasutatud, ei hakata kasutama ka sajandilõpul pandud maaüksuste nimesid, kuid erinevalt 1938. aastast ei tunta tõenäoliselt mitte alati uute maaüksuste omanikke nime järgi.

Samas on teada, et Sonda valla Uljaste külas registreeritud füüsilisest isikust ettevõtja on omandanud enampakkumise teel Satsu külas maaüksused: Haavikuemanda, Kriimsilma, Mesikäpa, Reinuvaderi ja Vösavillemi - kokku umbes 130 ha, millest metsamaad 113 ha.

Omanikuks saamisel ei olnud muud tingimust, kui olla füüsilisest isikust ettevõtja samas vallas ja omada nii palju raha, et enampakkumist võites teha ära sissemaks 1/10 ulatuses maatüki hinnast erastamisväärtpaberites, kusjuures ka ülejäänud hinna võib tasuda erastamisväärtpaberites ja tasumiseks on aega 50 aastat ning igaastane kahel maksetähtajal tasutav summa on kokku 2% summast, mis esimese sissemaks tegemisel maksmata jäi. Enamasti seatakse maaüksusele hüpotek.

Kinnistu omanikuks saab ostja peale ostetud maaüksuse ostja omandina kinnistusraamatusse sissekandmist.

Valla, kui Eesti Vabariigi esindaja poolt on ostu-müügilepinguga seatud seadusjärgsed kitsendused omanikule:

Vastavalt AÕS §158 peab ta lubama oma kinnistust läbi viia elektri, -gaasi-, soojus-, side-, ja muid liine maapinnal, maapõues ja õhuruumis koos liini tööks vajalike abiehitistega, kui liini ehitamine ei ole kinnistut kasutamata võimalik, või kui selle kasutamata jätmise põhjustab ülemääraseid kulutusi. Samuti peab omanik lubama teostada liini teenindamiseks vajalikke töid liinitrassil.

Ostja ehk omaniku kohustused: 1) täita Sonda valla heakorra eeskirju 2) täita EV Metsaseadust 3) tagada maaüksusega piirnevates ja seda läbivates kraavides vee vaba voolamine 4) ehitiste ja rajatiste püstitamine kooskõlastada Sonda Vallavalitsusega

Maa otstarbena on märgitud – maatulundusmaa. Eesti keeles – maa mis on ette nähtud tulu saamiseks. Kuna see on valdavalt metsamaa, siis seega – metsast tulu saamiseks.

Väikeseks selgituseks ja arvutamiseks: 30 m kõrguses normaalse tihedusega kuusikus kasvab veidi üle 400 tm puitu hektari kohta. Kui see on küpsena raele määratud, siis peaks sealt tulema ca 1/3 osa palki, mille hind on praegu 600 kr/tm, ja ülejäänud materjalist saab kuusepaberipuud ning küttepuitu, mille eest on samuti võimalik saada päris toredat raha.

Mõtlemis- ja võrdlemisainet kui palju!

Pille Mäerand

MÄLESTUSTEMAAL

Bernard Kangro

Rõuge küngastel praegu on kevad.
 Päike riivab Tamula selget pinda.
 Haabsaare metsades virguvad kased.
 Urvaste mägedel, kuula, kas keegi ei huika,
 miski ei helise?
 Looklev tee viib Ilmjärve poole.
 Sangaste, Kanepi, Otepää...
 Lägatab Pühajärv. Kloostrisaare
 kallast puudutab paat.
 Pangodi. Siniselt tervitab teelist
 vine, mis Kambja kohal.
 Tartu – laulu ja kellahelina linn.
 Emajõe veed. Peipsi ja Võrtsjärve poole
 kaksiti hargneb meel.
 Kaksiti. Kuhu? – Vaatad ja vaatad
 kauguste kaugust, silmad
 päikese poole, kevade poole,
 suurele suvele vastu, mis ükskord
 Peipsi ja Võrtsjärve veele
 ikkagi tuleb.

Õnnitleme

Imbi Lodde

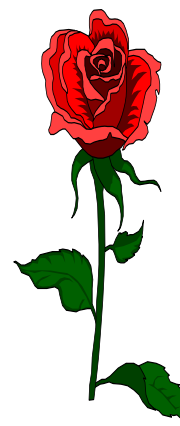
02.07.1980

20

Harri Treial

07.07.1930

70

12

Üks vana foto

Urmann Niggolas (1835 – 1907) ja Anno (Olmberg) (1833 – 1907)
19. sajandi lõpul tehtud foto on pärit Signe Taela kodust

Kes oli.....

HIRSNIK

- oli talupoegadest koosneva nõuandjate kogu liige mõisa või vakukohtus Eestis 17. saj keskpaigani (kohtukaasistuja talupoegade seast).
- külakubjas või –vanem Eestis 17. saj. keskpaigast 19. saj. III kolmandikuni (II pooleni).
- õiguse- ehk otsuseleidja muistsete germaanlste jmt. rahvaste kohtus.
- etn. nootkonna vanem (püügivanem) või hirreajaja jääalusel kalapiüügil Peipsi järvel (nooda juht jne.)

Soovitame lugeda

EESTI 1940. ESTONIA ESTONORUM. Ajalooline geograafia. Heino Puhk 1996, Kanada
Ema, langenud isa, sõjas varisenud venna aspirant Karl-Rerichi austavaks mälestuseks
EESTI EEST!

Pikkade pagulusaastate jooksul töötasin projektiga, mille sihiks oli talletada ajaloolist koha- ja sündmusnimestikku, mida ähvardas sihikindel kahanemine või kadumine.

Sissejuhatus. Käesolev entsüklopeediline Eesti kohanimed kirjeldus on aastaid kestnud töö tulemus. See hõlmab nimesid aastatest 1940 (ja varem) ning peamiselt Eesti Vabariigi territooriumi ulatuses. Töökartoteek sisaldab umbes 26 000 märksõna, mille hulgas kuus tuhat saksa, mitusada rootsi ja vähemal määral teisi eesti nimede vasteid.

Laualehe toimetus:

Toimetaja: Ants Roomets

Tehniline toimetaja: Pille Mäerand

Liikmed: Ants Härma, Hjalmar Märskä

Telefon 6 775 011

Kirjad: 12614, Akadeemia 70 - 13

E-mail: pillem@emkk.ee